

Försvarsdepartementet
103 33 Stockholm

LOs yttrande över Remiss angående En modell för svensk försörjningsberedskap SOU 2023 nr 50

LO har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och förslag, och framför följande synpunkter.

Sammanfattning

- LO välkomnar det huvudsakliga förslaget kring inrättandet av en funktion med ansvar för den nationella samordningen av försörjningsberedskapen, nämligen att en nationell försörjningsanalys avseende Sveriges samlade behov av försörjningsviktiga varor och tjänster ska tas fram.
- LO välkomnar att en nationellt samordnande funktion ska tillhandahålla en kontaktpunkt dit företag kan vända sig för att få information och vägledning, att nämnda funktion ska beredskapslagra varor som är försörjningsviktiga samt att MSB erhåller ansvaret den nationella samordningen av försörjningsberedskapen.
- Mot bakgrund av de unika kunskaper som arbetstagarorganisationer har om de branscher där medlemmarna arbetar föreslår LO att de tre fackliga centralorganisationerna – LO, TCO och Saco – erhåller platser i det föreslagna försörjningsberedskapsrådet.
- LO föreslår att LOs medlemsförbund löpande konsulteras i arbetet med försörjningsanalys i de sex beredskapssektorer som utredningen nämner, och som ska utföras av sektorsmyndigheterna.
- LO framhåller att kompetensförsörjning är en central fråga för Sveriges civila beredskap. Därmed bör även kompetensförsörjning utgöra en del av såväl den nationella försörjningsanalysen som av den analys som sektorsmyndigheterna ska göra.
- LO understryker att regeringen måste säkerställa att de aktörer som får ansvar för försörjningsberedskapen kompenseras fullt ut, och att detta sker utan att finansiering av annan viktig verksamhet (till exempel välfärd) trängs undan.

Inledning

Sveriges förmåga att hantera kriser, höjd beredskap och ytterst krig måste stärkas. LO välkomnar det huvudsakliga förslaget kring inrättandet av en funktion med ansvar för den nationella samordningen av försörjningsberedskapen, nämligen att en nationell försörjningsanalys avseende Sveriges samlade behov av försörjningsviktiga varor och tjänster ska tas fram.

LO ställer sig även bakom de övriga huvudsakliga förslagen i utredningen. Bland dessa märks att en nationellt samordnande funktion ska tillhandahålla en kontaktpunkt dit företag kan vända sig för att få information och vägledning, samt att nämnda funktion ska beredskapslagra varor som är försörjningsviktiga.

Vidare förefaller det vara logiskt att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) erhåller ansvaret för den nationella samordningen av försörjningsberedskapen, samt att nämnda myndighet då ombildas till en styrelsemyndighet. LO noterar emellertid att sammanslagningar och fusioner till "supermyndigheter" brukar tilldra sig viss oro, bland annat med hänvisning till aspekter som har att göra med byråkrati och effektivitet. LO har inget annat förslag än att MSB får uppdraget, men påminner om det ansvar och de utmaningar som medföljer när myndigheter växer – inte minst vikten av att involvera och lyssna till arbetstagarna.

LO har följande synpunkter och konkreta förslag kring den nationella samordningen av försörjningsberedskapen. Dessa handlar i synnerhet om det försörjningsberedskapsråd som ska inrättas samt de branschvisa försörjningsanalyserna som föreslås; vi vill ge ett fackligt perspektiv på frågan om kompetensförsörjning och möjliga sårbarheter samt bidra med reflektioner kring finansieringsfrågan och frågan om sekretess. Dessa tre huvudområden med synpunkter från LO har grupperats i avsnitt med egna rubriker.

Försörjningsberedskapsrådet och branschvisa försörjningsanalyser

Det är svårt att exakt veta hur Sveriges arbetare och olika branscher kommer att påverkas under nästa kris. Men om ambitionen är att MSB ska ha ett rådgivande organ som löpande kan bistå med kunskap om läget i vårt land – ett försörjningsberedskapsråd – framstår det som naturligt att arbetsmarknadens parter ingår i nämnda råd. Vi har central kunskap om situationen på landets arbetsplatser, och hur tillståndet egentligen är inom olika samhällsviktiga branscher. Att partsmodellen används när svåra samhällsutmaningar ska mötas är en framgångsrik svensk tradition.

Enligt utredningen ska arbetet med försörjningsanalys begränsas till följande sex beredskapssektorer enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap: elektroniska kommunikationer och post;

energiförsörjning; finansiella tjänster; hälsa, vård och omsorg; livsmedelsförsörjning och dricksvatten; transporter.

LOs förbund har medlemmar inom samtliga dessa branscher och vi vill återigen understryka att vi har central kunskap som vi gärna delar med oss av. En undersökning genomförd av LO visade att 93 procent av LO-förbundens medlemmar arbetade vidare på sina arbetsplatser under pandemin. Våra medlemmar jobbar inte hemifrån utan återfinns på postterminalen, med att reparera kraftledningen, på akutmottagningen, på lagret och i kassan, med transporter på räls, väg och vatten – precis mitt bland allt som måste fungera när krisen kommer. Vi har kunskaper om hur branscherna fungerar – och inte fungerar – redan idag. Vi kan bidra med värdefull information om allt från kompetensförsörjning via arbetsmiljöfrågor till uppenbara säkerhetsrisker.

Därför bör arbetstagarorganisationer – och inte bara näringslivet – även involveras i det löpande arbetet med försörjningsanalyser i de sex beredskapssektorerna.

LO föreslår:

- Att LO, TCO och Saco erhåller platser i det försörjningsberedskapsråd som utredningen föreslår.
- Att LOs medlemsförbund löpande konsulteras i arbetet med försörjningsanalys i de sex nämnda beredskapssektorerna.

Kompetensförsörjning och andra möjliga sårbarheter

Pandemin underströk samhällets sårbarheter på flera områden, till exempel vad gäller avsaknaden av krisplaner och beredskapslager för sjukvårdsmateriel. Många verksamheter visade sig vara extremt slimmade eller beroende av en ständig leverans av varor, vilket innebar att bortfall av nyckelkompetens eller kritiska produkter äventyrade hela verksamheter.

Rysslands folkrättsvidriga krig mot Ukraina har påvisat betydelsen av en fungerade och robust infrastruktur samt att likt Ukraina uppvisa en förmåga att snabbt reparera densamma. Detta aktualiserar även frågan om kompetensförsörjning, det vill säga att det finns inhemsk arbetskraft som snabbt kan släcka bränder och utföra reparationer av olika slag.

I den breda diskussion om försörjningsberedskap som både utredningen och omvärldsläget inbjuder till vill LO därför lyfta några principiella ståndpunkter. Idag upphandlas samhällskritisk verksamhet och infrastruktur. Staten bör överväga att utföra en större del av verksamheterna samt inneha en större del av infrastrukturen i egen regi. Därmed skulle en större insyn i

samhällskritisk verksamhet och infrastruktur erhållas, samtidigt som beredskapen i händelse av kris och krig stärks.

Forskare vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) påpekar att dagens säkerhetspolitiska läge bör ställa nya krav när utländska företag vill delta i offentliga upphandlingar. Ett välkänt exempel är att ett företag baserat i Hong Kong via dotterbolag bedriver verksamhet i Sverige som innefattar Stockholms tunnelbana och pendeltåg, en snabbtågslinje samt kollektivtrafik i sex regioner i Mälardalen. Det är rimligt att anta att Kina därmed har mycket god kunskap om svensk infrastruktur, inklusive tunnelsystem under huvudstaden.

Ett annat exempel är järnvägsunderhållet, som idag upphandlas av Trafikverket. Därmed har Trafikverket i vissa avseenden dålig kännedom om sina egna anläggningar. Vid händelse av kris eller krig kan detta försena och försvåra underhållet av järnvägen. Ytterst får det anses vara osäkert om privata företag vill sköta infrastruktur i en krigssituation, i synnerhet om underhållet är riskfyllt och inte längre är lönsamt.

Vidare kommer svenska sjöfart rimligen att spela en avgörande roll för Sveriges försörjning i händelse av kris eller krig. Runt 90 procent av Sveriges export- och importgods fraktas till sjöss. Men vid höjd beredskap kan Sverige bara räkna med att få ta över svenskflaggade fartyg. Idag utgörs den svenska handelsflottan av cirka 400 fartyg, men endast ett hundratal är svenskflaggade. Det råder brist på såväl svenska fartyg som svenska sjömän, eftersom priskonkurrens har haft företräde framför geopolitisk säkerhet.

Ytterligare ett exempel kan hämtas från räddningstjänsten, som har en nyckelroll för Sveriges beredskap. Dessvärre arbetar räddningstjänsten redan i dag utifrån mycket begränsade resurser. LO har tidigare framhållit att den befintliga förmågan inom den kommunala räddningstjänsten överskattas. Vi har även påtalat bristen på egenanställd personal och beroendet av entreprenadkontrakt inom elförsörjningsområdet.

I samband med kris och krig lär behovet av att bygga fastigheter öka. Byggbranschen är till stor del beroende av både material och arbetskraft från utlandet, med undantag för det industriella träbyggandet. Råvaran kommer ur svenska skogar och arbetskraften är till övervägande del inhemsk. För att öka Sveriges självförsörjningsgrad avseende bränsle och energi är större satsningar på biobränsle och bioenergi önskvärda. Vår svenska skog har alltså stor potential – om den används på rätt sätt.

Samtliga dessa exempel är dock beroende av att kompetensförsörjningen fungerar, samt att vi gradvis får bättre kontroll över vår infrastruktur och våra samhällsviktiga verksamheter.

LO föreslår:

- Att förordning (2008:1002) även ska ange att MSBs nationella försörjningsanalys ska inbegripa kompetensförsörjning.
- Att förordningen (2022:524) även ska ange att sektorsmyndigheternas försörjningsanalyser ska inbegripa kompetensförsörjning.
- Att Trafikverkets försörjningsanalys (utredningens kapitel 9), som ska inkludera behov av och tillgång till transporter i kris och krig, särskilt beaktar frågan om ägande och egenanställd personal.

Sekretess och finansiering

Men anledning av att utredningen även berör frågor om sekretess och finansiering vill LO framföra följande principiella ståndpunkter.

FOI har haft ett regeringsuppdrag som inbegrep att studera utländska ägare i vården och skolan. Författarna till studien om vården konstaterar att den största utmaningen är begränsad tillgång till pålitlig information om utländskt ägande samt begränsad medvetenhet om riskerna inom sektorn. Det konstaterades även att riskerna inte nödvändigtvis ökade med utländskt ägande, utan snarare med privat ägande "eftersom det begränsar det allmännas insyn och kontroll".

När studien om utländskt ägande i skolan sammanfattades konstaterade FOI följande: "Studien har funnit att det inte är osannolikt att en utländsk antagonist skulle kunna investera i svenska skolor med syfte att påverka det demokratiska samhället eller/och kontrollera diaspora."

LO anser att FOIs synpunkter är väl värda att beakta i diskussioner om sekretess i allmänhet och samhällsviktig verksamhet i synnerhet.

Vad gäller finansiering menar utredningen att särskilda skatter eller en fond för att finansiera försörjningsberedskapen bör undvikas. I stället presenteras fem finansieringsprinciper för försörjningsberedskapen. Staten har ett huvudansvar och LO ser ingen anledning att ifrågasätta principerna.

LO vill emellertid framhålla att regeringen måste säkerställa att de aktörer som får ansvar för försörjningsberedskapen – staten, icke-statliga aktörer, kommuner och regioner, samt företag – kompenseras full ut. Detta måste ske utan att finansiering av annan viktig verksamhet, som till exempel välfärden, trängs undan.

LO vill därmed påminna om att vi har ett kraftigt försämrat säkerhetspolitiskt läge med krig bara ett par länder bort från

Sverige. Oavsett hur de närmsta åren utvecklar sig, ter det sig oklokt att hoppas på att ett samhällsbygge utan marginaler ska räcka.

En dimension av kriget i Ukraina handlar om en världsutveckling där samhällen byggda på demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer utmanas av auktoritära regimer. Mot bakgrund av den utvecklingen är det önskvärt att Sverige är ett välfungerande land som bidrar till att stärka de demokratiska samhällenas styrka, resiliens och attraktivitet.

Ett samhälle med medborgare som inte har förtroende för välfärden försvagas i takt med att viljan att bidra till det gemensamma försvinner. Med svagare gemensamma institutioner, fler privata lösningar, växande ojämlikhet och segregation ökar risken för slitningar och samhällsoro som kan utnyttjas av aktörer som inte vill vårt land väl.

LO ser därför en framkomlig väg där Sverige har en god försörjningsberedskap som är djupt rotad i en fungerande kompetensförsörjning, gemensamma samhällsinstitutioner, en robust infrastruktur samt en välfinansierad välfärd.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Eric Sundström
Handläggare